

УДК 35:327(ЄС)

С. В. СТЕПАНЕНКО

АРГУМЕНТАЦІЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО КУРСУ УКРАЇНИ: “ЗА” ТА “ПРОТИ”

Розглянуто питання доцільності євроатлантичного та євроінтеграційного вибору України. Проаналізовано аргументи “за” та “проти” проведення такої політики на державному рівні та ставлення населення до цієї проблематики.

The question of expedience of євроатлантичного and eurointegration choice of Ukraine is considered. Arguments are analysed “after” and “against” pursuing such policy at state level and relation of population to this problematyku.

Україна географічно належить до Європи. Відносини між Україною та НАТО мають вагомe стратегічне значення для гарантування миру та безпеки на євроатлантичному просторі. Північно-Атлантичний альянс зацікавлений у співпраці з Україною, оскільки вона посідає ключове місце на перетині шляхів Східної та Західної Європи. Україні не потрібно доводити свою приналежність до Європи, до європейської культури чи історії. Але якщо українці хочуть належати до європейської спільноти не тільки географічно, але й політично, то потрібно навчитися жити за європейськими правилами, будувати Європу самим у своїй країні. І якщо вже визначилася наша стратегічна мета, то не слід дезорієнтувати суспільство.

Для повної інтеграції до європейської сім'ї народів потрібно бути вірними принципам демократії, сформувати громадянське суспільство, підняти соціальні й економічні стандарти життя громадян. А вступ до НАТО треба розглядати як дуже важливий крок у поступальному напрямку до повноправного членства в Європейському Союзі та одну зі сходинок на шляху до досягнення європейських норм і цінностей та стандартів життя. Населенню не вистачає інформації про діяльність та зміни, які сталися в НАТО, трансформувавши цей Альянс у принципово нову організацію, покликану зберегти мир і стабільність в усьому світі.

У своїх наукових роботах досліджують це питання такі вчені та політики, як В. Горбулін, Б. Тарасюк, О. Зарубінський, О. Шамшур, В. Зубанов, Ю. Сурмін. Та населення все ще з тривогою дивиться на військово-політичний блок НАТО та його діяльність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для того щоб населення змінило свої погляди, потрібно посилити проведення

роз'яснювальної роботи, проводити адресну аргументацію для всіх верств населення, запровадити системність і комплексність для вирішення цього питання.

Метою статті є аналіз аргументів “за” та “проти” проведення такої політики на державному рівні та ставлення населення до цієї проблематики.

Результати дослідження свідчать про недостатнє усвідомлення населенням сутності процесу євроатлантичної інтеграції та про значний вплив політизації суспільства під час проведення президентських виборів 2004 р. на ставлення населення загалом до євроатлантичного курсу та курсу на політичний союз з Росією як двох альтернатив подальшого розвитку суспільства [3, с. 80]. Під час проведення дослідження на питання: які настрої, на Ваш погляд, останнім часом характерні для більшості населення України у зв'язку з євроатлантичною інтеграцією, – більшість опитуваних відповіли: насторогу – 46,0 %, невпевненість – 45, тривога – 41,8 %. Додає оптимізму той факт, що 46,2 % опитуваних відповіли: очікування змін. Звідси можна зробити висновок, що люди сподіваються на кращі зміни, але з обережністю і недовірою ставляться до Північно-Атлантичного альянсу.

“Лідери країн Альянсу привітали прагнення України щодо цілковитої інтеграції до євроатлантичних структур. Така інтеграція “потребує водночас відданості найвищим цінностям, на яких ґрунтується Альянс”, – підкреслив Генеральний секретар НАТО. Глави держав НАТО наголосили, що керівництво України повинно зміцнити демократію та верховенство права і забезпечити свободу слова засобів масової інформації” [1, с. 131]. Україна співпрацює з НАТО в широкому діапазоні питань, зокрема в таких галузях, як оборонна реформа, підтримання миру, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, боротьба з тероризмом, політична співпраця з питань регіональної безпеки, військово-співробітництво, а також наука і техніка. Відомо, що на кожну тезу опоненти знаходять антитезу. Аргументацію північно-атлантичного курсу України можна звести в таблицю (табл. 1).

Таблиця 1

<i>ЗА</i>	<i>ПРОТИ</i>
<i>1</i>	<i>2</i>
1. Військова реформа	1. Терористичні акти спрямовані проти держав– членів Альянсу
2. Економічна безпека	
3. Планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру	2. Участь у військових операціях під проводом НАТО
4. Співпраця в галузі науки та захисту довкілля	3. Невідповідність структур безпеки натовським стандартам
5. Реформа судової системи	4. Руйнування вітчизняного військово-промислового комплексу
6. Оборонна реформа	
7. Технічне співробітництво	

Продовження табл. 1

<i>1</i>	<i>2</i>
8. Боротьба з тероризмом та наркотиками	
9. Розвиток та контроль інституцій громадянського суспільства над просецами реформування збройних сил	
10. Укріплення демократії, верховенства права, захисту прав людини	
11. Розвиток ринкової економіки	
12. Реформування структур безпеки	
13. Боротьба з корупцією	
14. Адміністративна реформа	

Аргументів “за”, як бачимо, набагато більше. Але й ті аргументи, що “проти”, можна тлумачити як цілковито позитивний момент в євроатлантичній інтеграції. Як показало опитування, причини за яких населення підтримує або не підтримує вступ України до НАТО, майже одні й ті ж самі (табл. 2).

Таблиця 2

Причини підтримки чи невідтримки українцями вступу України до НАТО

<i>ЗА (%)</i>	<i>ПРОТИ (%)</i>
Вступ до НАТО дозволить країні приєднатися до системи безпеки – 27,6	НАТО – це агресивний блок, ворожий до України – 19,1
Покращить добробут громадян – 5,3	Знизить рівень життя громадян – 8,7
Сприятиме утвердженню демократії – 9	Призведе до втрати незалежності – 23,6
Підвищить обороноздатність – 18,7	Зашкодить обороноздатності – 11,7
Забезпечить злагоду в суспільстві – 17,3	Загострить напругу в суспільстві – 21,5
Захист від агресії з боку Росії – 19,2	Погіршить стосунки з Росією – 25,9
Сприятиме розбудові ВПК України – 9,7	Зруйнує ВПК України – 14,5

Як бачимо аргументи “за” та “проти” дуже схожі. Просто кожен розуміє їх по-своєму. Тому завдання керівництва держави знайти більш вагомні доводи, щоб переконати населення в доцільності і правильності євроатлантичного курсу України для досягнення повної інтеграції в європейські структури, аби не залишитися на узбіччі фундаментальних змін, які проходять як в Європі, так і в усьому світі.

Чому Україні потрібно дотримуватись проєвропейського шляху розвитку? Тому, що це найбільш природний шлях для нашої держави, враховуючи її культурні, генетичні особливості з урахуванням специфіки і ментальності нашого народу та історичних витоків. Уся історія України пов’язана нерозривно з Європою, так як вона є невід’ємною складовою частиною континенту, який дав поштовх для розвитку всіх цивілізацій.

Дослідження, проведені викладачем історії Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна М. Чугуєнко, свідчать про те, що арії, будучи пращурами кіммерійців, скіфів, сарматів та українців, безпосередньо чином вплинули на формування антропологічного (фізичного) типу останніх. Хоча, кажучи про культурний вплив давніх аріїв, на українців потрібно бути дуже обережним у реконструкції таких віддалених від нас часів. Потрібно скептично ставитися до намагань штучно збільшити вік українців. “Намагання збільшити історичний вік народу видає той провінціалізм творців подібних теорій і викликає недовіру, а іноді й глузування в суспільстві. Більш того, подібні “відкриття” використовуються українофобами в цілях дискредитації ідеї українства. А головне, немає ніякого сенсу, навіть “патріотичного”, долучати українців до “народів-старців”, тому, що це тільки наближує їх до смерті” [2, с. 50].

Підводячи загальний підсумок античного періоду в історії України, особливо слід відмітити той значний вклад, який внесли Причорноморські міста-держави в розвиток давньогрецької культури і той помітний вплив, який вони справили на народи Східної Європи. Зв'язок української традиції з античною культурою простежується на глибинному рівні – на рівні психологічної подібності двох народів. Найяскравіший приклад того, що характер обох народів – греків та українців – сформовано морем. Вітчизняний історики вказували на “морську складову” української етнічної традиції як особливості, яка відрізняє українців від усіх слов'янських народів.

Античний духовний спадок є свого роду генетичним кодом європейської цивілізації. Територія України, особливо південна її частина, підпала під вплив античної цивілізації. У цьому сенсі українці можуть вважати себе повноправними нащадками античності разом з іншими європейськими народами.

Йшли часи, а проєвропейська лінія розвитку українського суспільства не зникала, а протягом усього часу історичного розвитку українського народу давала про себе знати. Багато суперечливих історичних питань знаходять свої відповіді в об'єктивному їх вивченні й осмисленні проєвропейських настроїв усіх верств української спільноти протягом досить тривалого часу.

Ще один досить яскравий приклад того – феномен українського козацтва. Навіть якщо не розглядати Конституцію П. Орлика (тому що це досить обширна тема для окремої праці), яка, як відомо, була першою в світі розробленою на демократичних засадах європейського суспільства, ще залишається багато цікавих питань, відповідь на які опосередковано чи безпосередньо вказує на той факт, що Україна є складовою в європейській сім'ї народів.

Кому все ж таки вдалося направити енергію кримінальної стихії

низового козацтва в конструктивне русло державного будівництва? Як стало можливе, що ця “безголова бестія”, “релігійні нулі” (за словами П. Куліша) стала державними захисниками, захисниками нації та церкви? Хто фінансував будівництво фортець? Звідки у кріпаків з’явилися навички володіння зброєю? Хто обучив їх основам військової стратегії та тактики? Нарешті, хто налагодив систематичні дипломатичні зв’язки козаків із цивілізованою Європою?

Приходила ця лицарська західноєвропейська культура безпосередньо із Західної Європи з австрійськими, шведськими, папськими посольствами, які привозили клейноди – братські дари лицарства європейського для лицарства українського, ставлячи його тим самим на рівні з собою, долучаючи його до великого братства захисників християнської віри та західноєвропейської цивілізації. Можна стверджувати, що українське козацтво формувалося з представників усіх верств і прошарків усіх звань, а політичне виховання козацтва здійснювалося завдяки зусиллям усього тодішнього українського суспільства.

”Безумовно, провідну роль тут відіграла староукраїнська аристократія, чия заслуга зводиться до того, що вона надала європейський вигляді хоча б козацькій верхушці, направивши тим самим колосальну енергію січовиків у конструктивне русло українського державотворення” [2, с. 232].

Безаперечний факт відсталості України від розвиненої Європи, від Західної цивілізації пояснюється тим, що протягом тривалого часу Україна була змушена розвиватися в ізоляції від свого природного центру тяжіння, підпадаючи під інтенсивний вплив з боку незахідних цивілізацій. Із-за втрати живого зв’язку зі своїм минулим мільйони українців втратили своє етнічне самобутнє обличчя.

Як же все-таки став можливим занепад європейських традицій в Україні? Де потрібно шукати причини нашого нинішнього відчуження від Європи? Чому в нас взяли гору антизахідні сили? І нарешті, як вийти зі стану історичного шоку, в якому перебуває вже давно українська етнічна традиція?

До причин занепаду традиційної України відносно можна віднести зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх факторів слід віднести насправді складне геополітичне розташування, яке завадило українському народу реалізувати своє історичне призначення. Здавна Україна була ареною жорсткого та безкомпромісного протистояння між цивілізаціями: спочатку між землеробною та кочовою, потім між християнською та ісламською, тепер – між західною (атлантичною) та російською (євразійською).

Європейський проект майбутнього України – це на сьогодні єдина найбільш конструктивна ідея, яка може об’єднати всю українську політичну націю. Бо всі її громадяни, незалежно від етнічної та релігійної

приналежності, хочуть жити нормально, цивілізовано – значить, по-європейському. Саме незалежна Україна дає всім своїм громадянам, усім народам, які проживають на її території, унікальний історичний шанс потрапити до Європи не тільки географічно, а й політично, соціально, стати частиною великої Західної цивілізації.

НАТО та Україна ведуть співпрацю з багатьох питань, серед яких: боротьба з тероризмом та реформа оборонного комплексу. Крім того, ведеться співробітництво в галузях науки і техніки, а також з питань регіональної безпеки та надзвичайних ситуацій цивільного характеру. Для України є ключовим питанням реформування оборонного комплексу. Північно-Атлантичний альянс прагне допомогти Україні в реалізації цих реформ, що покликанні зміцнити контроль інституцій громадянського суспільства над її збройними силами, приведення стану збройних сил України у відповідність до сучасних стандартів, а також перетворення численного українського війська, що базується на застарілій системі призову, на більш ефективну, професійну, меншу за розміром та краще підготовлену армію. Українській владі ще потрібно провести реформу з питань більшої відкритості армії з точки зору захисту прав людини.

Наша держава активно долучається до ініціатив НАТО, спрямованих на укріплення загальної євроатлантичної безпеки. У межах співробітництва з Північно-Атлантичним альянсом та його боротьби проти світового тероризму Україна надала свій повітряний простір для літаків країн коаліції НАТО для виконання антитерористичної операції в Афганістані.

Співробітництво та особливе партнерство між Україною та НАТО мають велике значення для забезпечення миру та стабільності на європейському континенті, так як Україна займає стратегічне геополітичне положення в центрі Європи. Країни – члени НАТО закликають Україну докласти більш вагомих зусиль на шляху реформування з метою подальшого прогресу, укріплення демократії, розвитку інституцій громадянського суспільства та захисту прав людини, а також розвитку ринкової економіки. І хоча на цьому тернистому шляху перед Україною ще стоїть багато перешкод, які потрібно подолати, реальні успіхи в цьому напрямку вже очевидні.

Європа поділяє одні цінності, має в основному одну релігійну спадщину, практикує проведення демократичної політики. Започаткувавши інтеграцію національних держав у спільний наднаціональний економічний, а згодом і політичний простір, Європа тим самим вказала шлях до створення найбільш багатостороннього організованого регіону світу. Успіх її політичного об'єднання створить єдину цілісність майже 400 млн осіб, рівень життя яких не поступається рівню життя Сполучених Штатів, а подекуди і вищий від нього. Така Європа може стати глобальною силою і Україні треба поспішати

долучитися до інтеграційних процесів на континенті з метою реалізації своїх національних інтересів. Європа, крім того, слугує своєрідним трампліном для поступального поширення демократії вглиб Євразії. Розширення Європи на схід може утвердити перемогу демократії 1990-х рр. минулого століття. Вона б установила на політичній та економічній карті цивілізаційний простір, який свого часу був названий Європою Святого Петра, – окреслений давньою спільною релігійною спадщиною Європи, що походить від християнства. Така Європа вже існувала до біполярного поділу світу після Другої Світової війни, і її відновлення створило б умови для держав, що знаходяться далі на схід до розбудови демократії, водночас наvertsаючи їх до створення великої європейської системи безпеки і співпраці.

Розвиток відносин між Україною та НАТО має позитивну динаміку. Проте вирішення питання про вступ України до НАТО ускладнюється низкою невирішених внутрішніх проблем. Зміна ситуації навколо цієї проблеми залежить від дій самої України, від її здатності від декларацій перейти до конкретних дій з реалізації програми демократичних перетворень, прискорення економічних і політичних реформ, проведення чітко зорієнтованої геополітики на входження до європейських економічних і політичних структур. За таких умов актуальною є проблема розробки ефективної інформаційної політики, спрямованої на формування позитивної громадської думки щодо членства України в ЄС та НАТО із залученням до цієї програми лідерів політичних партій, громадських рухів, депутатів, науковців, а також міжнародних експертів і представників європейських структур з метою роз'яснення населенню України відповідності курсу на європейську інтеграцію національним інтересам України.

Література:

1. *Богданович В. Д.* Геополітика і національна безпека : навч. посіб. : [у 2 ч.]. – Ч. 2 : Основи геополітики / В. Д. Богданович, М. Ф. Єжев. – К. : Вид. НАДУ, 2005. – 100 с.
2. *Грицяк І. А.* Європейська інтеграція [опорний конспект дистанційного курсу навчальної дисципліни] : навч. посіб. / І. А. Грицяк, Г. М. Немиря, О. М. Палій. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 44 с.
3. Державне управління науково-технічними та економічними процесами реалізації Україною стратегічного курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію. – Вип. 25 / за заг. ред. академіка НАН України, д-ра техн. наук В. П. Горбуліна. – К. : ДП “НВЦ” Євроатлантикінформ, 2006. – 272 с.

Надійшла до редколегії 05.02.2008 р.